

Cikkismertetés: Iskolások egészségkárosító magatartása 25 év távlatában – ESPAD 2019

Article review: Risk behaviours of adolescents over a 25-year perspective – ESPAD 2019

Ismertető:	Bencsik Nóra ¹ ✉ Gelencsér Anna ¹
Ismertetett cikk:	Elekes, Zs., Arnold, P., & Bencsik, N. (Eds.). (2020). Iskolások egészségkárosító magatartása 25 év távlatában. A 2019. évi ESPAD-kutatás magyarországi eredményei. http://devianciakutatas.hu/docs/2020/ESPAD.magyar.pdf
Beküldve:	2021. 13. 18.
Doi:	10.24365/ef.v62i2.5914
Kulcsszavak:	iskoláskorú fiatalok; egészségkárosító magatartás; szerhasználat; szabadidő; képernyőhasználat
Keywords:	adolescents; risk behaviour; substance use; leisure time; screen time

HÁTTÉR

A tanulmány a fiatalok dohányzási, alkoholfogyasztási és tiltott szerhasználati, valamint szabadidő-eltöltési szokásait és az ehhez kapcsolódó pszichoszociális tényezőket, illetve az ezek tekintetében kirajzolódó trendeket vizsgálja az ESPAD magyarországi 7 adatfelvétele alapján. A kérdés vizsgálatát indokolja, hogy a fiatalok rizikómagatartása körüli diskurzus az utóbbi években a szerfogyasztás mellett kiterjedt a szabadidő-eltöltési szokások — ezen belül is főképp a képernyő előtt töltött idő — és a lelki jóllét kapcsolására.

MÓDSZER

Az ESPAD (European Survey Project on Alcohol and other Drugs) célja, hogy nemzetközileg, valamint időben is összehasonlítható adatokat szolgáltatson a fentiek tekintetében. Az első adatfelvétel 1994-ben zajlott le, ezt követően pedig minden negyedik évben 30–35 országban volt adatrögzítés. A magyarországi adatfelvételt

minden alkalommal a Budapesti Corvinus Egyetem szervezte, Elekes Zsuzsanna vezetésével. 2019-ben került sor az ESPAD 7. adatfelvételére osztályos lekérdezéssel, önkitöltős módszerrel, országos reprezentatív mintán. A kérdőívre Magyarországon 5765 fő, 9–10. évfolyamos, nappali tagozaton, normál iskolai képzésen tanuló diák adott választ.

EREDMÉNYEK

A megkérdezett diákok 59%-a dohányzott már életében, a napi szinten dohányzók aránya 22%. Az e-cigaretta nemcsak helyettesítő terméként jelent meg, hanem növekedést eredményezett a fiatalok dohányzási szokásaiban.

A diákok 92,4%-a fogyasztott már életében alkoholt, a megelőző hónapban 66%-uk.

A megkérdezettek 28%-a próbált már ki egyéb drogokat, itt alapvető eltérést mutatkozik a lányok és a fiúk között: előbbiek között a gyógyszerek, utóbbiak esetében pedig a tiltott szerek jelennek meg nagyobb arányban.

A kutatás eredményei rávilágítanak a családi hát-

¹ MTA-BCE Társadalomepidemiológiai Kutatócsoport, Budapest

tér meghatározó szerepére: mindkét édesszülő jelenléte, valamint a családdal töltött szabadidő megóvó erővel bír, az édesszülő nélküli család pedig rizikótényezőnek bizonyul a szerfogyasztás kialakulásában. A baráti kapcsolatokkal való elégedettség esetén nagyobb a valószínűsége annak, hogy gyakrabban fogyasztanak alkoholt, és jellemzőbb a nagyívás is. Az említettekkel való elégedetlenség esetén nagyobb az esélye a dizájn drog és orvosi javaslat nélküli nyugtató fogyasztásának.

Az iskolatípus szerint a szakközépiskolában tanuló diákok a leginkább érintettek a szerfogyasztásban, valamint ők tartják legkevésbé jónak az egészségi állapotukat. A gimnáziumi diákok többsége jónak tartja egészségi állapotát, azonban az egészségtudatosság kismértékben befolyásolja az alkoholfogyasztást, a tiltott szerek fogyasztását; ugyanakkor hatással van a dohányzásra és a gyógyszerhasználatra.

Az említettek mellett a kötetben több fejezet foglalkozik a fiatalok szabadidő-eltöltési szokásaival, valamint az egészségtudatossággal és a mentális egészséggel, képernyő előtt eltöltött idővel, illetve viselkedési addikciókkal. A szabadidő eltöltése befolyással van mind a fiatalok szerfogyasztási szokásaira, mind a mentális egészségükre. A diákok a szabadidejüket leggyakrabban az interneten élik, ezzel együtt megfigyelhető az „elmenős” szabadidő csökkenése. Az utóbbi esetében azonban nagyobb a gyakorisága annak, hogy a fiatalok valamilyen tiltott vagy legális szert fogyasztanak. A diákok kicsivel több mint kétharmada minimum 2–3 órát van fenn a közösségi médián egy átlagos

iskolai napon; ez jelentősen hosszabb hétvégén vagy szünidőben, amikor a megkérdezettek harmada legalább 6 órát foglalkozik ezzel a tevékenységgel.

KÖVETKEZTETÉSEK

Eredményeink alapján elmondható, hogy dohányzás vonatkozásában csökkenés figyelhető meg a korábbi felmérésekhez képest, amelyet csak a fiúk körében visszaszoruló fogyasztás okozott.

Az alkohol tekintetében a havi prevalencia-érték a hét adatfelvétel legmagasabb értékét mutatta 2019-ben.

A tiltott szerhasználatot illetően — a legutóbbi felméréshez képest — 2019-ben a korábbi tendenciák ellenére a nemek közötti eltérés ismét növekedett.

Az internetezésre fordított szabadidő, az azalatt végzett tevékenység típusától függően eltérően hat a mentális egészségre: míg a közösségi médián eltöltött idő alacsonyabb önértékeléssel jár együtt, addig a videójátékozásra ennek az ellenkezője igaz. Míg a lányokra a közösségimédia-használat a jellemzőbb, a fiúkra a videójátékozás.

A hazai és nemzetközi kutatási eredmények külön kötetben hozzáférhetők. A 2019-es nemzetközi jelentés és a korábbi jelenések letölthetők az [ESPAD honlapjáról](#), a magyarországi jelentés pedig [ezen az oldalon](#) olvasható, a korábbi hazai jelentések pedig [innen](#) érhetők el.

TANULSÁGOK A HAZAI SZAKEMBEREK SZÁMÁRA

Az ESPAD-kutatás átfogó képet ad a magyar fiatalok egészségkárosító magatartásairól és annak változásáról 1995-től egészen napjainkig. A jelentés bemutatja, hogy újabb kihívást jelent Magyarországon a problémás kannabiszhasználat, illetve a viselkedési addikciók terén a problémás közösségimédia-használat. Bízunk benne, a kötet hasznos segítség lehet mind a fiatalokkal foglalkozó szakemberek, mind a téma iránt érdeklődő kutatók számára.